

DAŠA POREDOŠ LAVOR*, SLAVKO JERKOVIĆ**

Nasilje nad muškarcima¹

Sažetak

Kapacitet za nasilje nije spolno uvjetovan, te unatoč tome što su žene u mnogo većem broju žrtve nasilja, za prigodu ovog rada prikazane su osobitosti nasilja nad muškarcima u partnerskim vezama i to kroz nekoliko primjera iz rada u praksi, budući da je nasilje nad muškarcima moguće i prisutno u hrvatskom društvu. Nikako ga ne treba zanemariti, a razumijevanju ove pojave i idejama za tretman tog problema nastoji pridonijeti i ovaj rad.

Ne postoji univerzalni recept za učinkovito sankcioniranje i tretmansko djelovanje nasilničkog ponašanja. Važno je pokazati društvenu osudu i specijalnu prevenciju kako bi se osiguralo da se pojedinac ubuduće tako ne ponaša, te kvalitetno razvijati specijalizirane programe za rad s nasilnicima – u smislu redukcije nasilničkog ponašanja.

***Ključne riječi:** nasilje u obitelji, nasilje nad muškarcima.*

OPĆENITO O NASILJU

Nasilje nad ženama prepoznato je u Republici Hrvatskoj kao značajan društveni problem (Ajduković i Pavleković, 2000). Patrijarhalna društva smatraju kako je isključiva uloga žene da bude majka i supruga. Kada se govori o nasilju nad ženama, najčešće se misli na fizičko nasilje. Cilj nasilja je nametanje sile i kontrole nad žrtvom koju se želi slomiti, te je podčiniti nasilnikovoj volji (Modly, 2000). Uz fizičko nasilje, nasilnici koriste i psihološko nasilje kao npr. izolaciju, verbalno nasilje, ponižavanje, ocrnjivanje, prijetnje, zastrašivanje,

* mr. sc. Daša Poredoš Lavor, dipl. socijalna radnica, stalna sudska vještakinja za društvene znanosti: problemi obitelji, djece, mladeži i odraslih; Novi život d.o.o. – savjetovanje u vezi s brakom i obitelji, Sisak.

** Slavko Jerković, policijski službenik za nadzor, planiranje – prevencija, Ured načelnika Policijske uprave sisačko-moslavačke.

¹ Rad pod nazivom *Nasilje nad muškarcima u partnerskim vezama* u nekim dijelovima je predstavljen na III. znanstveno-stručnom skupu posvećenom pitanjima nasilja: Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici, u studenom 2010. godine u Osijeku.

prisiljavanje na ponižavajuće radnje i sl. Kako se ovi brutalni odnosi u situacijama nasilja nad ženama mogu izmjenjivati s odnosima nježnosti, poklanjanjem cvijeća i sl., žena može biti zbunjena, može pomisliti da za nju postoji nada, da će se partner možda promijeniti. Međutim, sve su to metode manipulacije, samo zato da bi žena ostala s nasilnikom. Svjedoci smo da stručna literatura i javnost općenito puno više piše, govori i javno istupa po pitanju nasilja nad ženama i djecom. Rizični čimbenici za nepravilan odnos roditelja prema djeci jesu: mlađa dob roditelja, samohrani roditelji, financijske teškoće, niska obrazovna razina i mentalne bolesti (Ajduković, 1994). U situacijama kada obiteljsko razumijevanje i podrška uzmanjkaju ili postanu nedostatne, društvo svojim sustavima i mehanizmima podrške treba obitelji u cjelini i članovima obitelji pojedinačno ponuditi odgovarajuću i primjerenu zaštitu, skrb i učenje socijalnih vještina u svrhu poboljšanja komunikacije i zajedničkog razumijevanja. No, nasilje je moguće i prema drugim osobama članovima obiteljske zajednice kao što su muškarci i osobe starije životne dobi.

Neovisno o tome prema kome je nasilje usmjereno ono uvijek ima za cilj uništavanje samopouzdanja i slamanje otpora žrtve (Karlović, Zoričić, Gale, 2000). Zbog toga žrtva stalno živi u strahu od daljnjeg nasilja. Osim navedenog, osoba u ulozi nasilnika može koristiti i druga sredstva i metode koje su vrlo suptilne i teško prepoznatljive, još teže mjerljive, a mogu izazivati vrlo složene emocionalne i mentalne posljedice. To su postupci prijetnji koji mogu biti usmjereni izravno žrtvi ili za žrtvu nekoj dragoj osobi, a uključuju vrijeđanja, podcjenjivanja, ucjenjivanja i omalovažavanja. Na taj način nasilnici vrlo učinkovito drže žrtvu u strahu i stalnoj pokornosti. Tako i kada nema izravnog nasilja, osoba koja je u poziciji žrtve živi pod pritiskom, jer stalno očekuje kada će emotivni pritisci ponovo započeti. Kako se ciklus nasilja nastavlja, kontrola je sve jača, tako da žrtva postaje socijalno izolirana i sve nesigurnija.

Nasilje u obitelji uvijek se odražava na djecu i na njihov normalan rast i razvoj, te ostavlja dugotrajne traume (Podobnik, Foller Podobnik, 2005).

Egzistencijalna nesigurnost u obliku nezaposlenosti i zaposlenosti ali s dugotrajnom neisplatom zarađene plaće, spor gospodarski oporavak, obiteljska opterećenost posljedicama posttraumatskog stresnog poremećaja i gubitak vjere u budućnost – dovode do mnogih socijalno neprihvatljivih ponašanja kao što su alkoholizam i nasilje u obitelji.

1. POKAZATELJI O UČESTALOSTI NASILJA U OBITELJI U SISAČKO-MOSLAVAČKOJ ŽUPANIJI

Prema podacima Policijske uprave sisačko-moslavačke (www.mup.hr) u devet mjeseci 2010. godine na području njihove nadležnosti bilo je ukupno 682 prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji prema Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, radi čijeg je počinjenja prijavljeno 915 počinitelja. U usporedbi s prvih devet mjeseci 2009. godine, kada je evidentirano 811 prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji sa 1 083 počinitelja, broj tih prekršaja smanjen je za 15,9%, a broj počinitelja smanjen je za 15,5%. Od ukupno 915 počinitelja u prvih devet mjeseci 2010. godine, njih 671 bili su muškarci, dok su 244 počinitelja prekršaja obiteljskog nasilja bile žene. U strukturi osoba oštećenih obiteljskim nasiljem najviše su zastupljene žene i to njih 399. Najviše oštećenih žena bilo je u svojstvu supruge – 191, potom 48 vanbračnih supruga, 54 majke, 42 kćeri; u 14 slučajeva oštećene su bile sestre,

dok su u 50 slučajeva nasiljem oštećene ostale osobe ženskog spola (bake, šogorice, snahe, svekrve, punice i dr.).

GODINA	UKUPNO PRIJAVLJENIH NASILJA U OBITELJI	BROJ MUŠKARACA ŽRTAVA NASILJA
2008.	1 042	213
2009.	1 083	213
2010.	971	240
do 31. 5. 2011.	365	/

Tablica 1: Broj prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji za 2008., 2009., 2010. te do 31. svibnja 2011. godine s prikazom udjela muškaraca žrtava u nasilju²

Prema podacima Policijske uprave sisačko-moslavačke u 2009. godini zabilježeno je 112 slučajeva nasilja u obitelji više u odnosu na 2008. godinu, a istovremeno se nije promijenio broj žrtava muškaraca: 2008. i 2009. zabilježeno je 213 muških žrtava nasilja u obitelji registriranih kao prekršaji (tablica 1). Broj muških žrtava prekršajnih oblika nasilja u obitelji se tijekom 2010. godine povećao za 12,7%. Iako u svakom slučaju nasilje u obitelji nema osnova da se također proglasi kaznenim djelom i u tom segmentu ima žena koje su bile počinitelji nasilja. Nadalje, prema dostupnim podacima PU sisačko-moslavačke od 57 žrtava nasilja koje su registrirane kao kazneno djelo ovog tipa, pet ih je počinjeno na štetu muškaraca. Kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji najviše je bilo 2005. godine kada je zabilježeno 149 slučajeva nasilja u obitelji od čega sedam na štetu muškaraca.

Povećanje broja oštećenih muškaraca, odnosno žrtava u situacijama obiteljskog nasilja možemo tumačiti proširenjem spoznaje da nasilje općenito, a pogotovo ono obiteljsko, nije zasebni pojedinačni izolirani čin ili događaj, već izlazni rezultat kontinuirane dinamike poremećenih međusobnih odnosa. Svako nasilje ima svoj okidač, pokretač koji je najčešće uvjetovan manjkavom komunikacijom, lošim životnim navikama koje su često naučene u primarnim obiteljima i dalje prenesene u život u sadašnjosti, osobnom slabošću, nesigurnošću i neznanjem drugačijeg rješavanja problema. Razvidno je da se sve više dolazi do spoznaje da je obiteljsko nasilje rezultat međusobnog djelovanja oboje partnera.

2. OSOBITOSTI NASILJA NAD MUŠKARCIMA

Kapacitet za nasilje nije spolno određen. Svi mi u sebi nosimo određenu količinu ljutnje, ali je pitanje kako se znamo nositi s time, znamo li je i možemo li je kontrolirati, te usmjeriti na socijalno prihvatljive načine (kroz fizički rad, intenzivne sportske aktivnosti i sl.). Kako navodi Kandare Šoljaga (<http://www.psiholog-rijeka.com>) ljutnja je neizostavni dio našega emocionalnog i socijalnog svijeta. Ljutnja je normalna, ljudska emocionalna reakcija koju doživljavaju svi ljudi bez obzira na dob. Ljutnja se općenito smatra negativnom emocijom što nije sasvim točno i prihvatljivo.

Žene su u mnogo većem broju žrtve obiteljskog nasilja, ali nasilje nad muškarcima moguće je i prisutno je u hrvatskom društvu i ne treba ga zanemarivati. O nasilju nad muškarcima nema jasnih podataka, jer je i taj društveni problem obavijen šutnjom i

² Izvor: Informacijski sustav MUP RH – Policijska uprava sisačko-moslavačka.

tajnama, strahovima, sramom i predrasudama – vjerojatno u većoj mjeri negoli nasilje nad ženama i djecom. Nasilje nad muškarcima rijetko odmah započinje udarcima (Poredoš Lavor, 2010). Njemu prethodi poremećena komunikacija, česte svađe, vrijeđanje, razbijanje predmeta, emocionalni pritisci, prijetnje i sl. U suvremenom društvu najčešći uzroci svađa među partnerima su problemi vezani za novac (osobito stavovi partnera o zaradi i potrošnji), odgoj djece i aktualna gospodarska i politička zbivanja. O nasilju nad muškarcima vrlo se malo govori i piše, te gotovo da i nema stručne literature koja bi nešto iscrpnije svjedočila o tome. Kada se govori o nasilju nad muškarcima, prisutne su velike "tamne brojke" zato što muškarci nerado govore o tome što doživljavaju, sram ih je, a sve zato što su još uvijek prisutni stereotipi o muškoj dominaciji i "jačem spolu".

U Republici Hrvatskoj nema sigurne kuće za muškarce u klasičnome smislu. Naši državni susjedi u Srbiji i Sloveniji imaju ih već više od dvije godine. I SOS-telefonske linije za pomoć i savjetovanje muškaraca rijetka su pojava.

Prema našim iskustvima s kojima se susrećemo u svakodnevnom radu, sljedeća ponašanja za muškarce predstavljaju razne oblike nasilja: uspoređivanje s drugim muškarcima, ismijavanje u obitelji i javnosti (izgled, spolnost, razna znanja i vještine), obezvređivanje, lažna optuživanja, prigovarivanja vezana za socijalni, profesionalni (osobito obrazovni!) i kulturno-nacionalni status, kontinuirano velika očekivanja u materijalnom smislu, kontrola financija, manipulacije i "pakosti" u procesima razvoda braka i povjere djece na čuvanje i odgoj, stvaranje emotivnih "koalicija" s djecom protiv oca, proglašavanje istih psihički bolesnom ili nestabilnom osobom.

Muškarci su češće žrtve emocionalnog i ekonomskog zlostavljanja. Ono je gotovo nevidljivo, nije mjerljivo, nema vidljivih tragova, a često su posljedice složenije i bolnije nego kod fizičkog nasilja. Ono ruši dostojanstvo čovjeka, vjeru u sebe i svoju ispravnost, razlog postojanja. Čovjeka čini bespomoćnim i stavlja ga u dugotrajno podređenu poziciju. Mnogi muškarci se srame priznati što im se događa, pa nezadovoljstvo gomilaju u sebi i potiskuju ga do trenutka "puknuća i erupcije nezadovoljstva", a time i do vrhunca konflikta. Tada često dolazi do sukoba između partnera, svađa i međusobnih udaraca. Budući da ne znaju kako izreći svoje patnje, mnogi bježe u konzumaciju alkohola i njegovu korist za pokušaje redukcije unutarnje napetosti. Prema mojim iskustvima u radu, pomoć traže muškarci mlađe i srednje dobi između 27 i 45 godina starosti, uglavnom visokoobrazovani ili sa srednjom stručnom spremom. Oni nižeg stupnja obrazovanja na dolazak u savjetovalište se odlučuju vrlo rijetko, jednako kao i stariji muškarci koji uglavnom telefonski zovu nakon svađa sa svojim suprugama i uglavnom navode da "traže stručnu pomoć kako spasiti svoj brak".

3. ŽIVOTNE SITUACIJE

Slijedi nekoliko prikaza iz prakse koji su temeljeni na opisima i navodima klijenata koji su se obraćali za pomoć i podršku.

Životna situacija 1.

Klijent D. je hrvatski branitelj i kao sudionik Domovinskog rata doživio je razna traumatska iskustva, obolio je od PTSP-a kojeg nije duže vremena liječio iz straha da ne izgubi posao jer je bio djelatna vojna osoba.

Sudjeluje u grupi za podršku i emotivno osnaživanje hrvatskih branitelja oboljelih od PTSP-a. U grupi je uglavnom suzdržan i zadržava se na površinskim sadržajima. Vrlo malo govori o sebi, često je potišten i samo uz poticaj se uključuje u grupnu diskusiju. Nakon približno dva mjeseca pohađanja grupnih susreta, sam traži da ponovo pohađa i individualne susrete, navodeći da ima potrebu sa mnom razgovarati o nečemu o čemu ne može govoriti u grupi. Tijekom individualnog susreta opisuje da sa suprugom često ima verbalne sukobe, koji su ponekad graničili i s fizičkim obračunima. D. opisuje da mu je supruga gotovo kod svakog neslaganja prijetila zvanjem vojne policije, što bi za njega bilo štetno u profesionalnom i moralnom smislu. Klijent opisuje da je često bio ismijavan zbog svoje bolesti (PTSP) i nestabilnosti svog emocionalnog stanja, da ga je vrijeđala i ismijavala zbog noćnih mora koje je doživljavao – o tome bi diskutirala sa svojim prijateljicama na kavi, a sve bi bilo praćeno pogrđnim riječima. Kada je konačno krenuo na psihijatrijsko liječenje, nije mu bila podrška, odbijala je sudjelovanje u terapijskim procesima govoreći mu "Ti si lud, a ne ja! Što ću ja s tobom u ludnici?" Klijent opisuje da smatra da ga supruga već duže vremena ne voli, već da voli njegovu mirovinu koju je ostvario. D. navodi da mu je žao što je njihov brak izgubio ljubav.

O svemu navedenom D. nije govorio prilikom inicijalnih razgovora za ulazak u grupu. Navodi da ga je bilo sram govoriti o tome. Poslije ovog individualnog razgovora, nastavlja pohađati grupu i s vremenom postaje otvoreniji i češće iznosi svoje misli i osjećaje. Njegovoj supruzi bilo je ponuđeno uključivanje u grupu za podršku suprugama hrvatskih branitelja oboljelih od PTSP-a, što je ona odbila.

Cilj rada s ovim klijentom bio je emotivno osnaživanje, verbalizacija svojih osjećaja, stanja i raspoloženja, podjela doživljenih iskustava s drugima, integracija prorađenih sadržaja u svoje životno iskustvo, unaprjeđenje komunikacije sa suprugom, kao i pokušaj postizanja većeg zadovoljstva životom.

Životna situacija 2.

Klijent M. po zanimanju je liječnik i pripadnik je kulturno-nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Dolazi na individualni susret i višestruko ističe da mu je važna potpuno diskrecija. Opisuje kako je od strane supruge tijekom Domovinskog rata doživljavao prijetnje prijavljivanja tajnim službama zbog svoga podrijetla. Također navodi da doživljava svakodnevno ismijavanje zbog svog fizičkog izgleda i verbalnog izričaja. Ističe da ga osobito smeta uspoređivanje s drugim kolegama koji po supruginom mišljenju zarađuju više novaca od njega. Navodi da mu supruga uskraćuje odlaske u sakralne objekte njegove vjerske pripadnosti, da uskraćuje viđanje djece njegovim roditeljima i srodnicima, te ga pred djecom naziva pogrđnim imenima. M. navodi da jako pati zbog toga, da se osjeća bespomoćno i vrlo žalosno. Opisuje da su mu ovi susreti važni kako bi mogao "izgovoriti sve ono što ga tišti".

Tijekom susreta samostalne spontane produkcije sadržaja i susrete doživljava kao svojevrсно emocionalno rasterećenje. Navodi da unatoč svemu voli svoju suprugu, da želi ostati u braku, te da želi ojačati sebe u smislu "podnošenja svakodnevnih životnih situacija". S obzirom na to da posjeduje određena stručna znanja s područja mentalnog zdravlja, opisuje da mu je bitno da ga se sasluša i da osjeti unutarnje rasterećenje, te da će sam s vremenom vidjeti što će učiniti: kako opisuje "boriti se" (što tumači pokušajem

ostvarivanja stabilnije pozicije u svojoj obitelji, konfrontirati odnos sa suprugom) ili pomiriti se sa situacijom (što tumači kao prihvaćanje svoje nemoćne životne pozicije). Odbija da na susret dođe i njegova supruga, smatrajući da bi u slučaju njezinog saznavanja da ide na savjetovanje "sve bilo još gore".

Susreti se temelje na slušanju klijentovih verbalnih sadržaja, pokušajima poticanja većeg samopoštovanja, podršci i manjim konfrontacijama u smislu poticanja na kvalitetniju komunikaciju i opravdano zalaganje za sebe i svoje stavove.

Životna situacija 3.

Klijent I. je po zanimanju strojarski tehničar. Bračnu zajednicu zasnovao je u svojoj 39-oj godini s četrnaest godina mlađom suprugom koja je po zanimanju diplomirani ekonomist. I. je vodio brigu za svoje starije roditelje koji su u većem opsegu ovisili o njegovoj pomoći, u čemu njegova supruga nije sudjelovala, iako su živjeli u kući koju su im njegovi roditelji poklonili. Opisuje da je supruga često njegove roditelje nazivala pogrđnim imenima, a njega omalovažavala zbog niže izobrazbe u odnosu na nju, osobito pred drugim ljudima i u društvu. S vremenom ga je počela i socijalno izolirati tako da više nisu zajedno izlazili. Točnije, I. nije izlazio, a supruga je zadržala aktivan društveni život. Navodi kako ga je supruga često omalovažavala pred djecom kojima je govorila da ga ne trebaju slušati, što su djeca s vremenom i prihvatila. Pred djecom ga je nazivala i pogrđnim imenima, što su ubrzo počela i djeca činiti. Supruga je imala niz primjedbi na kvalitetu njihova intimnog odnosa, kako navodi "na njegovu muškost", te mu je prijetila da će zbog toga ostvariti vezu s drugim muškarcem. I. navodi da je očajan i da ne vidi izlaza iz ove životne situacije.

Klijent I. sudjelovao je u individualnim susretima. Njegova supruga, iako je bila pozvana da dođe na jedan susret, navodi da nema ništa protiv da on dolazi na savjetovanje, ali da ona neće "jer joj to nije potrebno".

Cilj rada s ovim klijentom bio je emotivno osnaživanje, verbalizacija svojih osjećaja, stanja i raspoloženja, poticanje većeg samopoštovanja, podrška i opravdano zalaganje za sebe i svoje stavove.

4. ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA

Muškarci češće pomoć traže telefonom. Oni traže informacije gdje mogu razgovarati o svojim problemima, ne traže smještaj u sigurne kuće. Žele razgovor, traže psihosocijalnu podršku, te pokazuju spremnost za *rad na sebi*. Muškarci rado koriste internet, *blogove* i *chat* za traženje pomoći. Nerado otkrivaju svoj identitet.

Nadalje, prisutan je porast broja slučajeva nasilja djece nad roditeljima (pogotovo očevima) osobito iz ekonomskih razloga. Djeca i mladi svoje nezadovoljstvo iskaljuju na roditeljima (pogotovo očevima) uz pitanja: "Što si me rodio?", "Što me nisi poslao van?", "Što nisi ukrao milijun eura da živimo kao ljudi?" i sl. Nasilje nad muškarcima postoji u hrvatskom društvu i ne treba ga zanemarivati.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (1994). *Nasilje u obitelji – pravni, psihološki i socijalni aspekti*. U: Zbornik radova "Naša obitelj danas". Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, 47.-59.
2. Ajduković, M., Pavleković, G. (2000). *Nasilje nad ženama u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
3. Karlović, D., Zoričić, Z., Gale, R. (2000). *Agresija – biološki, psihološki, socijalni i kriminološki problemi*. Socijalna psihijatrija, 32(3), 106.-112.
4. Modly D. (2000). *Policija i nasilje u obitelji*. Policija i sigurnost, 10,(1-6), 167.-180.
5. Podobnik, J., Foller Podobnik I. (2005). *Poremećaji ponašanja/poremećaji s nasilničkim ponašanjem – suvremeni pristup*. Socijalna psihijatrija, 33(2), 61.-71.
6. Poredoš Lavor D. (2010). *Nasilje nad muškarcima u partnerskim vezama*. Program i sažeci izlaganja III. znanstveno-stručnog skupa posvećenog pitanjima nasilja: Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici. Osijek: Filozofski fakultet, 105.

Summary

Daša Poredoš Lavor, Slavko Jerković

Violence against Men

The capacity for violence is not gender-specific, and despite the fact that women are usually the victims the purpose of this paper is to show the characteristics of violence against men in the romantic/marital relationships through a few examples from practice. Violence against men is possible to present in Croatian society and should not be ignored. Better understanding and giving of ideas for treatment of this problem is one of the purposes of this paper.

There is no universal recipe for effective sanctions and a treatment effect of bullying. It is important that community show the condemnation and to have a special prevention effects should be reduction or diminishing of such behaviour in future. It is also important to develop the specialized programs for perpetrators with main goal of reduction of violent behavior.

Key words: domestic violence, violence against men.